

FƏNN SİLLABUSU

(işçi tədris planı)

İxtisasın şifri və adı: 6003012- Muzey, arxiv işi, abidələrin qorunması

Kafedra: Tarix və onun tədrisi metodikası

Fakültə: Tarix-coğrafiya və incəsənət

I. Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: Mədəni irs (ARTN 03.08.2016-cı il tarixli 522 sayılı əmri ilə təsdiq olunmuşdur)

Kodu: IPFS-B07

Tədris ili: III (2025-2026)

Semestr: VI (yaz)

Tədris yükü: Cəmi 240 saat. Auditoriya saati 75 saat: (45 saat mühazirə, 30 saat seminar)

Təhsilalma forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 8 kredit

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, elmi dərəcəsi: Mühazirə müəllimi: dos.Cəfərov Mayis Vəliməmməd oğlu seminar müəllimi: m.Sadixova Reyhanə Rəfail qızı.

Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhəri, H Abdullayev 22

Məsləhət günləri və saati: III gün saat 11.00-12.00, 14.00-15.00

E-mail ünvanı: mayis1968@mail.ru

III. Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

1. Abbasov Namiq. "Mədəniyyət siyasəti və mədəni irs" (Kulturoloji təhlil), Bakı - 2021, 220 s.
2. Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindəki tarix və mədəniyyət abidələrinə vurulan zərər / Bakı: Elm və təhsil, 2016, 174 s.
3. Azərbaycanın dünya əhəmiyyətli abidələri: AMEA-nın Memarlıq və İncəsənət İnstitutu Memarlıq abidələrinin qorunması və bərpası problemləri şöbəsi / R. Əliyeva, T. İsayeva, E. Əliyev, N. Zeynalov. Bakı: Avropa, 2021, 177 s.
4. Bayramov AH Tariximiz, yaddaşımız, sərvətimiz Bakı, 2007; XXI asrın muzeyi: problemləri, perspektivləri. Bakı, 2020, 264 s.
5. Eyvazova, Y. Muzeydənkənar tarix və mədəniyyət abidələrinin mühafizəsi və istismarı: dərs vəsaiti / Yeganə Eyvazova. – Bakı: Mars-Print, 2010. - 344 s.
6. Əmirxanov S.A. "Azərbaycanda muzeyşünaslığın aktual problemləri". Bakı Biznes Universitetinin nəşriyyatı. 2021, - 570 səh.
7. Rəqəmləşdirmə: Avropa muzeyləri, arxivləri və kitabxanaları üçün standartlar landşaftı / mətni haz.: G. McKenna və b.; tərc.: O. Qəbələli. - Bakı, 2023. - 67 s.
8. Süleymanlı M. Mədəni irs. Dərslik. Bakı: "Elm və təhsil" nəşriyyatı, 2019, 424 s.
9. Mədəni irsin qorunmasına dair normativ hüquqi aktlar toplusu (1 sentyabr 2001-ci ilədək olan vəziyyətə görə), Bakı, Elm, 2001, 280 s.
10. Mədəniyyət: problemlər və perspektivlər (Heydər Əliyevin anadan olmasının 102 illiyinə həsr olunur), Bakı: "ADİLOĞLU" Nəşriyyatı, - 06 may 2025-ci il, - 2025, - 126 s.
11. Mədəniyyət: problemlər və perspektivlər. Bakı: "ADİLOĞLU" Nəşriyyatı, - 06 may 2025-ci il, 126 s.
12. Mədəniyyət və turizm fəaliyyətinə dair qanunlar toplusu. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Bakı, 2019, 198 s.
13. Muzeylər və mədəni irs. Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin 90 illiyinə həsr olunmuş beynəlxalq konfransın materialları. Bakı, Ziya, 2010, 272 s.
14. Süleymanlı, S. Mədəni irsin qorunması sahəsində beynəlxalq hüquqi tənzimləmə və Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi. Bakı: Azərbaycan nəşriyyatı, 2018. – 296 s.

15. Актуальные проблемы экономики культурного наследия / Под ред. А.Я. Рубинштейна – М.: Государственный институт искусствознания. 2016, 108 с
 16. Греция // Гоголь - Дебит. - М.: 2002. - Энциклопедия: в 30 т./ гл. ред. А. М. Прохоров; 2020, 421 с.
 17. Чепайтене Р. Культурное наследие в глобальном мире. Вильнюс, ЕГУ, 2010, 298 с.
 18. Уилсон Д. А. Культура Древнего Египта. Материальное и духовное наследие народов долины Нила / Д. А. Уилсон - «Центрполиграф», 2020, 368 с.

IV. Prerekvizit fənlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa bir fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.

V. Korekvizit fənlər: Fənnin tədrisi ilə eyni zamanda başqa fənnin tədrisinə ehtiyac yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: "Mədəni irs" fənninin təsviri bu fənnin cəmiyyətin tarixi inkişafı, prosesində formalaşmış maddi və qeyri-maddi mədəni dəyərlərin elmi əsaslarla öyrənilməsinə yönəldiyini göstərir. Fənn mədəni irs anlayışının mahiyyətini, onun tarixi, sosial və mədəni kontekstini, eləcə də irsin qorunması və idarə olunmasının nəzəri əsaslarını əhatə edir. Tədris prosesində tarixi abidələr, arxeoloji tapıntılar, memarlıq nümunələri, muzey əşyaları, folklor, adət-ənənələr və digər irs nümunələri sistemli şəkildə təhlil olunur.

"Mədəni irs" fənni mədəni irsin beynəlxalq və milli hüquqi mexanizmlərini, xüsusilə UNESCO konvensiyalarını və müvafiq normativ sənədləri öyrənməyə imkan yaradır. Bununla yanaşı, fənn müasir dövrdə qloballaşma, urbanizasiya və texnoloji inkişafın mədəni irsə təsirini elmi baxımdan qiymətləndirir. Rəqəmsallaşdırma, konservasiya və restavrasiya kimi müasir yanaşmalar da fənnin əsas mövzularındandır. Nəticə etibarilə, "Mədəni irs" fənni tələbələrdə milli kimliyin dərk edilməsi, mədəni müxtəlifliyə hörmət və mədəni irsin qorunmasına məsuliyyətli yanaşma formalaşdıraraq, onların peşəkar və elmi fəaliyyətinə nəzəri-praktik baza yaradır.

"Mədəni irs" fənninin məqsədi tələbələrə bəşəriyyətin tarixi inkişafı prosesində formalaşmış maddi və qeyri-maddi mədəni dəyərlər haqqında sistemli və elmi əsaslandırılmış biliklər verməkdir. Bu fənn mədəni irs anlayışının mahiyyətini, onun növlərini, təsnifat prinsiplərini və cəmiyyətin sosial-mədəni həyatındakı rolunu dərk etməyə yönəlmişdir.

- Tədris prosesində mədəni irsin qorunması, mühafizəsi, bərpası və idarə olunmasının nəzəri və metodoloji əsasları öyrədilir.
- "Mədəni irs" fənni tələbələrdə milli kimliyin formalaşması və tarixi yaddaşın qorunması baxımından mədəni irsin əhəmiyyətini dərk etməyə şərait yaradır.
- Eyni zamanda, beynəlxalq təcrübə, xüsusilə UNESCO-nun mədəni irsə dair konvensiyaları və proqramları vasitəsilə global mədəni proseslərin analizi aparılır.
- Fənnin əsas məqsədlərindən biri də tələbələrdə mədəni müxtəlifliyə hörmət, mədəniyyətlərarası dialoq və tolerantlıq dəyərlərinin formalaşdırılmasıdır.
- Bununla yanaşı, fənn gələcək mütəxəssislərdə mədəni irs nümunələrini elmi baxımdan qiymətləndirmək, sənədləşdirmək və qorumaq bacarıqlarını inkişaf etdirir. Nəticə etibarilə,
- "Mədəni irs" fənni elmi biliklə praktik məsuliyyəti birləşdirərək, tələbələrin peşəkar fəaliyyətinə möhkəm nəzəri əsas yaradır.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Fənn üzrə tələbələrin biliyi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Yəni tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100-ə bərabərdir. Bu balın yarısı (50 balı) tələbənin semestr müddətində fəaliyyətinin nəticəsinə (cari qiymətləndirmə), digər yarısı isə (digər 50 balı) imtahanın nəticəsinə (aralıq qiymətləndirmə) görə verilir.

Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 bala aşağıdakılar daxildir:

- 20 bal - seminar dərslərində fəaliyyətinə görə;
- 30 bal - kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan yazılı şəkildə aparılır və imtahan biletinə bir qayda olaraq fənn üzrə tədris olunan mövzulara aid 5 sual daxil edilir. Hər sual maksimum 10 bal olmaqla qiymətləndirilir (aşağıda qeyd olunan qiymət meyarına əsasən) ki, bu da toplamda fənn üzrə aralıq qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 balı təşkil edir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal - tələbə keçilmiş materialı dərinlən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir;

- 9 bal - tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun məzmununu tam açır;
- 8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal - tələbə keçilmiş materialı yaxşı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir;
- 6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür;
- 5 bal - tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;
- 4 bal - tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
- 1-2 bal - tələbənin mövzudan qismən xəbəri var;
- 0 bal - cavab yoxdur.

Tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balının (imtahanda topladığı balın) miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balı cari qiymətləndirmə balına (semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala) əlavə olunmur.

Fənn üzrə cari və aralıq qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	Sözlə yazılışı
91-100 bal	A	əla
81-90 bal	B	çox yaxşı
71-80 bal	C	yaxşı
61-70 bal	D	kafi
51-60 bal	E	qənaətbəxş
51-baldan aşağı	F	qeyri-kafi

XI. Davranış qaydalarının pozulması:

Tələbə Universitetin Daxili İntizam qaydalarını pozduqda onun barəsində mövcud qanunvericilik çərçivəsində müvafiq tədbir görülməkdir.

X. Təqvim mövzu planı:

Mühazirə: 45 saat; Seminar: 30 saat; Cəmi: 75 saat.

№	Tədris olunan mövzuların məzmunu	Saat	Tarix
		Mühazirə	
1.	Mövzu: Mədəni irs fəninə giriş. Plan: 1."Mədəni irs" fənin məqsəd və vəzifələri. 2."Mədəni irs" fundamental fənn kimi 3."Mədəni irs" fəninin obyekt Mənbə: [1, 7, 8, s.12-17, 10, 11]	2	
2.	Mövzu: İrs anlayışı və onun əsas komponentləri Plan: 1."İrs" anlayışının etimologiyası. İrs tarixi kateqoriya kimi. 2."İrs" anlayışına genetik, ekoloji və coğrafi yanaşma 3."İrs" müəkkəb sistem kimi: tarixi (arxeoloji və etnoqrafik) irs, təbii irs, mədəni irs, təbii-mədəni irs, qeyri-maddi mədəni (bədi, estetik, adabi, elmi) irs. 4.Milli və bəşəri irs. Mənbə: [1, 7, 8, s.3-12, 15]	2	
3.	Mövzu: Mədəni irs anlayışının kulturoloji və muzeyşünaslıq şərh Plan: 1.Mədəni irs - maddi və mənəvi mədəniyyət nümunələrinin məcmusu kimi. 2.Mədəni irs - kulturologiyanın tədqiqat obyekt kimi. 3.Mədəni irsin nühafizəçilik konsepsiyası. Mənbə: [3, 4, 5, 8, s.22-32; 11]	2	

4.	<p>Mövzu: Mədəni irs və mədəni dəyər anlayışlarının nisbəti</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1."Mədəni dəyər" anlayışının formalaşması. 2.1954-cü il tarixli Haaqa Konvensiyasında mədəni dəyərə verilən tərif. 3."Mədəni dəyər" anlayışının izahının iki aspekti. <p>Mənbə: [8, s.33-36; 9, 13, 14]</p>	2	
5.	<p>Mövzu: Mədəni irs mürəkkəb sistem kimi</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.YUNESKO-nun "Ünumdünya mədəni və təbii irsinin mühafizəsi haqqında" (1972) və "Qeyri-maddi mədəni irsin qorunması haqqında" (2003) 2.Mədəni irsin tərkib hissələri: bədii, elmi irs və onun tərkib hissələri. Dini irs və onun komponentləri. 3.Arxeoloji irs. <p>Mənbə: [5, 8, s.36-39, 13, 15, 17]</p>	2	
6.	<p>Mövzu: Mədəni irsin dixotomik təsnifatı maddi mədəni irs</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1."Maddi mədəni irs" anlayışının məzmunu. Daşınar və daşınmaz mədəni irs. 2.YUNESKO-nun 1978-ci il tarixli Təvsiyələrində daşınar mədəni dəyərlərin təsnifatı. 3.Daşınar mədəni irsin tərkibi. 4.Daşınmaz mədəni irsin komponentləri 5.Mənəvi mədəni irsin komponentləri <p>Mənbə: [4, 8, s.39-44, 14, 17, 18]</p>	2	
7.	<p>Mövzu: Qeyri maddi irs və onun komponentləri</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Ənənəvi mədəniyyət və folklorun mühafizəsi 2.YUNESKO-nun "Qeyri-maddi irsin mühafizəsi haqqında Konvensiyası" (2003-cü il). 3.Qeyri-maddi irsin mühafizə yolları və formaları. 4.Azərbaycan folklorunun hüquqi mühafizəsi haqqında" (2003-cü il 16 may) 5.2011-2020-ci illərdə Azərbaycanın qeyri-mədəni irsinin mühafizəsi üzrə Dövlət Proqramı <p>Mənbə: [8, s.45-49; 11, 16]</p>	2	
8.	<p>Mövzu: Tarix, mədəniyyət abidələri və mədəni irsin statusu</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Mədəni irs sistemindən abidələrin seçim xüsusiyyətləri. 2.Azərbaycan Respublikasının "Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması" (1998-ci il 13 iyun). 3.Abidələrin əhəmiyyət dərəcələrinə görə kateqoriyaları. 4.Abidələrin dəyər meyarları (tarixi dəyər, bədii-estetik dəyər, elmi dəyər, ictimai-sosial dəyər). <p>Mənbə: [8,s.50-58; 12, 13, 14]</p>	2	
9.	<p>Mövzu: Mədəni landşaftlar mədəni irs obyektlərindən biri kimi</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Mədəni landşaftlar-xüsusi mühafizə olunan ərazilər kimi. 2.2001-ci ildə Florensiyada "Landşaftlar haqqında Avropa Konvensiyası"nın qəbul edilməsi. 3.Məqsədyönlü yaradılmış landşaftlar: landşaft memarlığı "Landşaft dizaynı" anlayışı. 4.Təbii şəkildə inkişaf edən landşaftlar: özündə arxeoloji, paleontoloji irsi əhatə edən landşaftlardır. 5.Assosiativ landşaftlar: xatirə, yaradıcılıq, memorial, sakral məkanlar. <p>Mənbə: [6, 8, 58-69; 12, 13, 15, 18]</p>	2	

10.	<p>Mövzu: Mədəni irsin mühafizəsi anlayışının mahiyyəti</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mədəni irsin "Mühafizə" anlayışının mahiyyəti. 2. Mədəni irs obyektlərinin mühafizəsinin Dövlət Reyestri. 3. Mədəni irs obyektlərinin tarixi-mədəni ekspertizası. 4. Mədəni irs obyektlərinin bərpası, konservasiyası və mühafizə işi <p>Mənbə: [5, 8, s.70-76; 14, 17, 18]</p>	2	
11.	<p>Mövzu: Mədəni irsin mühafizəsi və beynəlxalq təşkilatlar</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mədəni irsin beynəlxalq mühafizəsinin genezisi. 2. 1889-cu il "Abidələrin və incəsənət əsərlərinin Birinci Beynəlxalq Konqresi" 3. Abidələrin mühafizəsi üzrə Qırmızı Xaç təşkilatının təşəkkülü. 4. 1922-ci ildə Beynəlxalq Muzey Təşkilatının yaradılması (Fransa). 5. Abidələrin bərpası üzrə Afina Xartiyasının yaranması (1931). 6. IKOM-un, IKROM-un, IKOMOS-un fəaliyyət istiqamətləri. <p>Mənbə: [2, 5, 8, s.76-92; 13, 14, 15]</p>	2	
12.	<p>Mövzu: Ümumbəşəri mədəni irsin mühafizəsi</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hərbi şəraitdə mədəni irsin mühafizəsi. Nikolay Rerix Paktı (1929). 2. Mədəni dəyərlərin qorunması haqqında Haaqa Konvensiyası" (1954). 3. "Mədəni irs üzrə Avropa Konvensiyası" Paris, 19 dekabr 1954). 4. "Ümumdünya mədəni və təbii irsin mühafizəsi haqqında Konvensiya" (1972) 5. "Qeyri-maddi irs haqqında Konvensiya" (2003). 6. YUNESKO-nun "Sualtı mədəni irsin mühafizəsi haqqında Konvensiya"sı (2 noyabr 2001) <p>Mənbə: [1, 2, 3, 8, s.92-97; 10, 12, 13]</p>	2	
13.	<p>Mövzu: "Ümumdünya irsi"nin formalaşması</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. "Ümumdünya irsi" ideya və konsepsiyasının formalaşması. 2. "Ümumdünya irs" Komitəsinin fəaliyyəti. 3. "Tohlükədə olan ümumdünya irs" siyahısı. 4. Bəşəriyyətin qeyri-maddi irs siyahısı. Meyarlar. <p>Mənbə: [3, 4, 5, 8, s.97-105; 11, 12, 13]</p>	2	
14.	<p>Mövzu: Mədəni irsin mühafizəsi, normativ hüquqi aktlar</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Azərbaycanda mədəni irsin mühafizəsinin sovet dövrü. 2. Müstəqilliyin bərpasından sonra Azərbaycan Respublikasında mədəni irsin mühafizəsi 3. Azərbaycan Respublikasının mədəni irsinin qorunması beynəlxalq hüquq çərçivəsində 4. "Ümumdünya Mədəni və təbii irsin mühafizəsi haqqında Konvensiya"ya (1972) 5. "Avropa Mədəniyyət Konvensiyası"sının (1954) radifikasiyası (1997). <p>Mənbə: [4, 5, 8, s.105-120; 10]</p>	2	
15.	<p>Mövzu: "İtirilmiş mədəni irs"in geri qaytarılması problemləri.</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. "İtirilmiş mədəni irs" anlayışının mahiyyəti. 2. "Mədəni dəyərlərin qeyri-qanuni olaraq ölkədən çıxarılması. Konvensiya 1970 3. "Mədəni dəyərlərin oğurlanması, yaxud da qeyri-qanuni ölkədən çıxarılması haqqında Konvensiya" (Roma, 24 iyun 1995-ci il. <p>Mənbə: [8, s.120-127; 13, 14, 15, 18]</p>	2	

16.	<p>Mövzu: Bəşəri irsin qorunması və muzeylər.</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Bəşəri irsin qorunması məqsədilə həyata keçirilən Beynəlxalq proqramlar. 2.Itirilmiş mədəni irsin geri qaytarılmasının hüquqi aspektləri. 3.Muzey - mədəni irsin mühafizə mərkəzi kimi 4.Mədəni irsin mühafizəsi sahəsində gömrük orqanlarının fəaliyyəti <p>Mənbə: [1, 2, 8, s.127-172; 12, 13, 15, 18]</p>	2	
17.	<p>Mövzu: Rəqəmsal mədəni irs və texnologiyalar</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Muzeyləşdirmə - mədəni irsin mühafizəsinin müasir formalarından biri kimi 2."Rəqəmsal mədəni irs" anlayışı 3.Mədəni irs obyektlərinin istifadəyə verilməsi 4.Mədəni irs - turizm infrastrukturunu kimi <p>Mənbə: [1, 2, 3, 4, 7, 8, s.173-223; 14]</p>	2	
18.	<p>Mövzu: Dünyada mədəniyyətin mühafizəsi təcrübəsi</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Mədəni irsin öyrənilməsi və mühafizəsi sahəsində beynəlxalq təcrübə 2.Regional mədəni irs: ABŞ perspektivi 3.Regional mədəni irs: Avropa perspektivi 4.Regional mədəni irs: Asiya perspektivi 5.Mədəni irsin mühafizəsi sahəsində türk dünyası ölkələrinin əməkdaşlığı <p>Mənbə: [6, 7, 8, s.246-309; 11, 14, 16, 17]</p>	2	
19.	<p>Mövzu: Azərbaycanın mədəni irsi: tarix və müasirlik</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Azərbaycanın mədəni irs nümunələri və tarixi kontekst. 2.Azərbaycanın işğala məruz qalmış mədəni irsi 3.Multikultural cəmiyyətdə mədəni irs: özünəməxsusluq və mədəni müxtəliflik <p>Mənbə: [2, 3, 5, 8, s.344-408; 10, 18]</p>	2	
20.	<p>Mövzu: Azərbaycanın qeyri-maddi mədəni irsi</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Azərbaycanda qeyri-maddi mədəni irs 2.Azərbaycanda YUNESCO-nun "Dünyanın yaddaşı" obyektlərinin siyahısı. 3.Azərbaycanda yaradıcı şəhərlər, İlandağ geoparkı. <p>Mənbə: [8, 12, 13, 14, 18]</p>	2	
21.	<p>Mövzu: YUNESCO-da Azərbaycanın mədəni irsi</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Təbii irsin qorunması (Qoruqlar Milli parkları 2018-ci siyahısı) 2.Azərbaycanda mədəni irsin qorunması (maddi, daşınmaz) 3.Azərbaycanın dünya, ölkə və yerli əhəmiyyətli abidələri 4.Azərbaycanın daşınar mədəni irsi <p>Mənbə: [1, 2, 3, 4, 5, 16]</p>	2	
22.	<p>Mövzu: Mədəni irs və turizm</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Mədəni turizmin inkişafı və irsin kommersiyalaşması. 2.Davamlı turizm modelləri və irsin qorunması arasında tarazlıq. 3.Məkan nümunələri: Avropa, Asiya və Azərbaycan təcrübəsi. <p>Mənbə: [9, 10, 12, 14, 15, 17]</p>	2	

23.	Mövzu: Mədəni irs və təhsil Plan: 1. Məktəblərdə və ali təhsil müəssisələrində mədəni irsin tədrisi. 2. Onlayn təhsil və oxucular üçün irs materiallarının təqdimatı. 3. Inter-məktəbi və beynəlxalq təhsil proqramları. Mənbə: [6, 8, 11, 14, 15]	1	
	Cəmi:	75 saat	

№	Tədris olunan mövzuların məzmunu	Saat	Tarix
		Seminar	
1.	Mövzu: Mədəni irs fəninə giriş.	2	
2.	Mövzu: İrs anlayışı və onun əsas komponentləri	2	
3.	Mövzu: Mədəni irs anlayışının kulturoloji və muzeyşünaslıq şərhli	2	
4.	Mövzu: Mədəni irs mürəkkəb sistem kimi	2	
5.	Mövzu: Mədəni irsin dixomotik təsnifatı maddi mədəni irs	2	
6.	Mövzu: Qeyri maddi irs və onun komponentləri	2	
7.	Mövzu: Mədəni landşaftlar mədəni irs obyektlərindən biri kimi	2	
8.	Mövzu: Mədəni irsin mühafizəsi və beynəlxalq təşkilatlar.	2	
9.	Mövzu: Ümumbəşəri mədəni irsin mühafizəsi.	2	
10.	Mövzu: Mədəni irsin mühafizəsi, normativ hüquqi aktlar.	2	
11.	Mövzu: "İtirilmiş mədəni irs" in geri qaytarılması problemləri.	2	
12.	Mövzu: Rəqəmsal mədəni irs və texnologiyalar.	2	
13.	Mövzu: Azərbaycanın mədəni irsi: tarix və müasirlik.	2	
14.	Mövzu: Azərbaycanın qeyri-maddi mədəni irsi	2	
15.	Mövzu: Mədəni irs və turizm	2	
	Cəmi:	30 saat	

XI. Fənn üzrə tələblər:

Tələbə aşağıdakıları bilməli və bacarmalıdır:

- "Mədəni irs" fənninin tədrisində tələbələr maddi və qeyri-maddi mədəni irs anlayışları, onların növləri və xüsusiyyətləri elmi əsaslarla fərqləndirməyi bilməli və bacarmalıdır. Tələbələr mədəni irsin qorunması, bərpası və idarə olunması prinsiplərini, beynəlxalq konvensiyaları və milli qanunvericiliyi dərk etməlidir. Eyni zamanda, muzey, arxiv və abidələrlə işləmək, irs nümunələrini təhlil etmək, sənədləşdirmək və qiymətləndirmək bacarıqları formalaşdırılmalıdır. Bu fənn tələbələrdə mədəni irsə məsuliyyətli münasibət, tənqidi düşüncə və elmi araşdırma vərdişlərini inkişaf etdirməlidir.

XII. Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları: (Hər fənn üçün ixtisasın ETN tərəfindən 2020-ci ildə təsdiq edilmiş təhsil proqramının 4-cü maddəsinə istinad edilir)

- müəhazirə, seminar, praktiki tapşırıqlar
- təqdimat və müzakirə
- debat
- müstəqil iş/araşdırma

XIII. Fənn üzrə təlimin nəticələri: Fənn üzrə təlimin nəticələri mədəni irs sahəsində tələbələrin əldə etməli olduqları bilik, bacarıq və sənətlərin formalaşmasını əhatə edir. Təlimin sonunda tələbələr maddi və qeyri-maddi mədəni irs anlayışlarını, onların təsnifatını və elmi mahiyyətini aydın şəkildə izah etməyi bacarmalıdır.

- Onlar mədəni irsin tarixi inkişaf mərhələlərini, cəmiyyətin sosial-mədəni həyatındakı rolunu və milli kimliyin formalaşmasında əhəmiyyətini elmi əsaslarla dəyərləndirə biləcəklər.
- Fənn üzrə təlim nəticələri tələbələrin mədəni irsin qorunması, mühafizəsi və idarə olunması sahəsində mövcud olan beynəlxalq və milli hüquqi mexanizmləri, xüsusilə UNESCO konvensiyalarını dərk etməsini təmin edir.
- Eyni zamanda, tələbələr muzey, arxiv və tarixi abidələrlə işləmək, irs nümunələrini sənədləşdirmək və təhlil etmək bacarıqları əldə edirlər.
- Təlimin mühüm nəticələrindən biri tələbələrdə tənqidi düşüncə, elmi araşdırma və analitik yanaşma vərdişlərinin formalaşmasıdır.

- Bununla yanaşı, fənn mədəni müxtəlifliyə hörmət, mədəniyyətlərarası dialoq və mədəni irsin qorunmasına məsuliyyətli münasibət kimi dəyərlərin inkişafına töhfə verir.
- Nəticə etibarilə, əldə olunan təlim nəticələri tələbələrin peşəkar fəaliyyətində mədəni irs sahəsində səmərəli və etik yanaşmanı təmin edir.

XIV. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV. Kollokvium sualları:

I Kollokvium sualları:

- 1."Mədəni irs" fənnin məqsəd və vəzifələri.
- 2."İrs" anlayışının etimologiyası. İrs tarixi kateqoriya kimi.
- 3."İrs" anlayışına genetik, ekoloji və coğrafi yanaşma
- 4."İrs" mürəkkəb sistem kimi: tarixi (arxeoloji və etnoqrafik) irs, təbii irs, mədəni irs, təbii-mədəni irs, qeyri-maddi mədəni (bədii, estetik, adabi, elmi) irs.
- 5.Milli və bəşəri irs.
- 6.Mədəni irs - maddi və mənəvi mədəniyyət nümunələrinin məcmusu kimi.
- 7.Mədəni irs - kulturologiyanın tədqiqat obyektı kimi.
- 8.Mədəni irsin nühafizəçilik konsepsiyası.
- 9."Mədəni dəyər" anlayışının formalaşması.
- 10.1954-cü il tarixli Haaqa Konvensiyasında mədəni dəyərə verilən tərif.
- 11."Mədəni dəyər" anlayışının izahının iki aspekti.
- 12.YUNESKO-nun "Ünüm dünyə mədəni və təbii irsinin mühafizəsi haqqında" (1972) və "Qeyri-maddi mədəni irsin qorunması haqqında" (2003)
- 13.Mədəni irsin tərkib hissələri: bədii, elmi irs və onun tərkib hissələri. Dini irs və onun komponentləri.
- 14.Arxeoloji irs. "Maddi mədəni irs" anlayışının məzmunu.
- 15.YUNESKO-nun 1978-ci il tarixli Tövsiyələrində daşınar mədəni dəyərlərin təsnifatı.

II Kollokvium sualları:

- 1.Mənəvi mədəni irsin komponentləri
- 2.Ənənəvi mədəniyyət və folklorun mühafizəsi
- 3.YUNESKO-nun "Qeyri-maddi irsin mühafizəsi haqqında Konvensiyası" (2003-cü il)
- 4.Qeyri-maddi irsin mühafizə yolları və formaları.
- 5.Azərbaycan folklorunun hüquqi mühafizəsi haqqında" (2003-cü il 16 may)
- 6.2011-2020-ci illərdə Azərbaycanın qeyri-mədəni irsinin mühafizəsi üzrə Dövlət Proqramı
- 7.Mədəni irs sistemindən abidələrin seçim xüsusiyyətləri.
- 8.Azərbaycan Respublikasının "Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması" (1998-ci il 13 iyun).
- 9.Abidələrin əhəmiyyət dərəcələrinə görə kateqoriyaları.
- 10.Abidələrin dəyər meyarları (tarixi dəyər, bədii-estetik dəyər, elmi dəyər, ictimai-sosial dəyər).
- 11.Mədəni landşaftlar-xüsusi mühafizə olunan ərazilər kimi.
- 12.2001-ci ildə Florensiyada "Landşaftlar haqqında Avropa Konvensiyası"nın qəbul edilməsi.
- 13.Assosiativ landşaftlar: xatirə, yaradıcılıq, memorial, sakral məkanlar.
- 14.Mədəni irsin "Mühafizə" anlayışının mahiyyəti.
- 15.1889-cu il "Abidələrin və incəsənət əsərlərinin Birinci Beynəlxalq Konqresi"

XVI. Fənn üzrə imtahan sualları:

- 1."Mədəni irs" fənnin məqsəd və vəzifələri.
- 2."İrs" anlayışının etimologiyası. İrs tarixi kateqoriya kimi.
- 3."İrs" anlayışına genetik, ekoloji və coğrafi yanaşma
- 4."İrs" mürəkkəb sistem kimi: tarixi (arxeoloji və etnoqrafik) irs, təbii irs, mədəni irs, təbii-mədəni irs, qeyri-maddi mədəni (bədii, estetik, adabi, elmi) irs.
- 5.Milli və bəşəri irs.
- 6.Mədəni irs - maddi və mənəvi mədəniyyət nümunələrinin məcmusu kimi.
- 7.Mədəni irs - kulturologiyanın tədqiqat obyektı kimi.
- 8.Mədəni irsin nühafizəçilik konsepsiyası.
- 9."Mədəni dəyər" anlayışının formalaşması.
- 10.1954-cü il tarixli Haaqa Konvensiyasında mədəni dəyərə verilən tərif.
- 11."Mədəni dəyər" anlayışının izahının iki aspekti.

- 12.YUNESKO-nun "Ünumdünya mədəni və təbii irsinin mühafizəsi haqqında" (1972) və "Qeyri-maddi mədəni irsin qorunması haqqında" (2003)
- 13.Mədəni irsin tərkib hissələri: bədii, elmi irs və onun tərkib hissələri. Dini irs və onun komponentləri.
- 14.Arxeoloji irs. "Maddi mədəni irs" anlayışının məzmunu.
- 15.YUNESKO-nun 1978-ci il tarixli Təvsiyələrində daşınar mədəni dəyərlərin təsnifatı.
- 16.Mənəvi mədəni irsin komponentləri
- 17.Ənənəvi mədəniyyət və folklorun mühafizəsi
- 18.YUNESKO-nun "Qeyri-maddi irsin mühafizəsi haqqında Konvensiyası" (2003-cü il).
- 19.Qeyri-maddi irsin mühafizə yolları və formaları.
- 20.Azərbaycan folklorunun hüquqi mühafizəsi haqqında" (2003-cü il 16 may)
- 21.2011-2020-ci illərdə Azərbaycanın qeyri-mədəni irsinin mühafizəsi üzrə Dövlət Proqramı
- 22.Mədəni irs sistemindən abidələrin seçim xüsusiyyətləri.
- 23.Azərbaycan Respublikasının "Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması" (1998-ci il 13 iyun).
- 24.Abidələrin əhəmiyyət dərəcələrinə görə kateqoriyaları.
- 25.Abidələrin dəyər meyarları (tarixi dəyər, bədii-estetik dəyər, elmi dəyər, ictimai-sosial dəyər).
- 26.Mədəni landşaftlar-xüsusi mühafizə olunan ərazilər kimi.
- 27.2001-ci ildə Florensiyada "Landşaftlar haqqında Avropa Konvensiyası"nın qəbul edilməsi.
- 28.Assosiativ landşaftlar: xatirə, yaradıcılıq, memorial, sakral məkanlar.
- 29.Mədəni irsin "Mühafizə" anlayışının mahiyyəti.
- 30.1889-cu il "Abidələrin və incəsənət əsərlərinin Birinci Beynəlxalq Konqresi"
- 31.Abidələrin barpası üzrə Afina Xartiyasının yaranması (1931). Haaqa Konvensiyası" (1954).
- 32."Mədəni irs üzrə Avropa Konvensiyası" Paris, 19 dekabr 1954).
- 33.Azərbaycanda mədəni irsin mühafizəsinin sovet və müstəqillik dövrü
- 34."Ünumdünya Mədəni və təbii irsin mühafizəsi haqqında Konvensiya"ya (1972)
- 35."İtirilmiş mədəni irs" anlayışının mahiyyəti.
- 36."Mədəni dəyərlərin qeyri-qanuni olaraq ölkədən çıxarılması. Konvensiya 1970
- 37."Mədəni dəyərlərin oğurlanması, yaxud da qeyri-qanuni ölkədən çıxarılması haqqında Konvensiya" (Roma, 24 iyun 1995-ci il.
- 38.Mədəni irsin mühafizəsi sahəsində gömrük orqanlarının fəaliyyəti
- 39.Muzeyləşdirmə - mədəni irsin mühafizəsinin müasir formalarından biri kimi
- 40.Mədəni irs - turizm infrastrukturuna kimi
- 41.Regional mədəni irs: ABŞ perspektivi. Avropa perspektivi. Asiya perspektivi
- 42.Azərbaycanın işğala məruz qalmış mədəni irsi
- 43.Azərbaycanda qeyri-maddi mədəni irs
- 44.Azərbaycanda YUNESKO-nun "Dünyanın yaddaşı" obyektlərinin siyahısı.
- 45.Məktəblərdə və ali təhsil müəssisələrində mədəni irsin tədrisi.

Mədəni irs fənninin sillabusu 6003012- Muzey, arxiv işi, abidələrin qorunması ixtisasının təhsil proqramı, tədris planı və ARTN 03.08.2016-cı il tarixli 522 sayılı əmri ilə təsdiq olunmuş fənn proqramı əsasında tərtib olunmuşdur.
Sillabus "Tarix və onun tədrisi metodikası" kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir (13 fevral 2026-cı il, protokol № 6).

Mühazirə müəllimi: dos.M.V.Cəfərov

Seminar müəllimi: m.R.R.Sadıxova

Kafedra müdiri: dos. K.F.Mahmudov